

Om Døgnfluen *Heptagenia flava* (Rostock) 1877 i Danmark (Ephemeroptera).

Af Carlo F. Jensen.

» . . . samt døgnfluen *Heptagenia flava*« — staar der i »F. & F.« 1939, p. 7—8, hvor Herman Poulsen i en artikel: »Insekt-Notitser fra Ørre« omtaler forekomsten af forskellige sjældnere insekter fra Storaæen ved Ørre og Nybro, og det er alt, hvad der hidtil er publiceret om denne interessante arts forekomst i Danmark.

Da det ved Skern Aa undersøgelserne konstateredes, at *Heptagenia flava* var udbredt over det meste af Skern Aa systemet og tillige ikke var særlig sjælden, søgte jeg, ved henvendelse forskellige steder, at skaffe klarhed over, hvad man egentlig kendte til artens forekomst og udbredelse. De oplysninger, jeg herved kom i besiddelse af, danner grundlaget for nedenstaaende oversigt over *H. flava*'s »historie« i Danmark. Jeg sender her en tak til lærer M. C. Rye Falkholt, mag. sc. E. W. Kaiser og købmand Herman Poulsen, for den hjælp de har ydet mig ved at stille deres notater til min rådighed.

Heptagenia flava blev taget første gang i Danmark af lærer Falkholt, der i brev af 11. 3. 1952 bl. a. meddeler følgende om fundet:

»Det første Stk. ♀ tog jeg i Sommeren 1929 (August) og nævnte det for Esben-Petersen; men han kom saa ikke ud til mig før i Forsommeren 1930; det lykkedes os at tage endnu et Stk. — ogsaa ♀, som E.-P. fik med sig; det er det først bestemte Stykke fra denne Lokalitet — lige tæt ved det Sted, hvor Holtumaaen munder ud i Skernaen. Senere paa Sommeren tog jeg flere Eksemplarer af begge Køn.« Derefter nævner Falkholt, at han har taget den i Skern Aa paa strækningen Brande-Hesselvig, samt i Holtum Aa ved Holtum Gaard og Tornvig Mølle.

I sidste halvdel af 1930'erne bliver arten fundet i Storaæ, og herom skriver Herman Poulsen i brev af 27. 8. 1952:

»Desværre er det meget lidt, jeg kan fortælle om Arten, udover at den paa det Tidspunkt ikke var sjælden. Jeg tog den adskillige Gange i min Have, beliggende op mod Aæen ved Broen i Nybro Mølle. Jeg sendte Vaarfluer o. l. til Findal og Esben-Petersen dengang, og derfra har jeg Bestemmelsen«.

I juli 1941 bliver der paa foranledning af naturfredningsraadet foretaget en undersøgelse af Skern Aa, og ved denne lejlighed finder mag. sc. E. W. Kaiser larver af denne art dels ved Skern Aas nedre løb, dels i Omme Aa ved Hvollig, og siden 1942 har jeg som tidligere nævnt fundet den over det meste af Skern Aa systemet. Desuden har jeg fundet den i Linding Aa og i Ky-

bæk, begge tilløb til Varde Aa. I mag. sc. E. W. Kaisers ret betydelige samling af Døgnfluer, som er stillet til min raadighed, har jeg yderligere fundet 2 larver fra Karup Aa ved Hagebro. Da der i denne samling, der indeholder prøver fra vandløb fra det meste af Danmark, ikke findes andre eksemplarer end de nævnte, kunne det tyde paa, at *H. flava* i særlig grad var knyttet til vestjydske vandløb. Kun fortsatte indsamlinger kan afgøre, om dette er rigtigt.

Fra dr. phil. S. L. Tuxen har jeg faaet en fortegnelse over *H. flava* i Esben-Petersens samling, der findes paa Zoologisk Museum. Arten er repræsenteret ved 26 eksemplarer, de fleste fra Skern Aa og Storaalen, desuden er der 5 ekspl. fra Varde Aa, Nørholm, samt 2 stk. fra Kongeaa, Villesbøl. Hermed er arten altsaa kendt fra 4 vandsystemer, der afvander til vestkysten, samt fra Karup Aa.

Jeg beder dr. S. L. Tuxen modtage min bedste tak for oplysningerne.

Heptagenia flava staar *H. sulphurea* Müll nær og ligner denne meget, men vil dog altid let kunne kendes paa den tydelige mørkebrune mediane længdelinie paa bagkroppens overside, et kendetegn, der kan bruges, baade naar det drejer sig om larver, subimagines og imagines, dertil kommer, at *H. flava* gennemgaaende er større og kraftigere bygget.

Det synes mærkeligt, at hverken Esben-Petersen eller Findal har fundet anledning til at give meddelelse om denne arts forekomst i Danmark, saa meget mere som det drejer sig om en af de arter, der har deres nordgrænse her. Den kendes saaledes hverken fra England eller Fennoskandia, men forekommer i Holland, Tyskland (saa langt mod nord som til Hamborg (Ulmer 1927)), og Rusland.

H. flava har her i landet en meget lang flyvetid, jeg har taget den fra omkring 1. juli til ca. 1 uge ind i oktober, men flyvetiden er paa sit højeste i august, og den maa saaledes nærmest betragtes som en sensommerform. Falkholt angiver dog, at flyvetiden er fra 1. juni, hvilket sikkert skyldes unormalt tidlige individer, da de fleste larver paa det tidspunkt endnu er ret smaa. Paa den anden side er flyvetiden i Tyskland (Schoenemund 1930) maj–august og i Mellemeuropa (Ulmer 1929) juni–september.

Den flyver paa varme, stille dage, skriver Falkholt, selv har jeg ikke set arten »danse«, kun taget enkelte ♀♀ ved solnedgang, naar de kom flyvende op mod strømmen, derimod har jeg taget adskillige eksemplarer i træer og buske, der voksede ved vandløbet. I almindelighed skjuler de sig under bladene og endnu oftere i græsset under buskene. Man ser i det hele taget ikke meget til imagines, men antallet af larver viser, at den er talrigere end fund af imagines tyder paa.

Klækning af larver i aquarium er ret vanskelig. Dyrene lever tilsyneladende i bedste velgaaende indtil sidste hudskifte. Naar dette skal finde sted, stiger larven op til overfladen og her revner larvehuden; men naar dette stadium er naaet, er det, som den ikke har kræfter til at frigøre sig fra larvehuden, og den dør ret hurtigt, et forhold som ogsaa er iagttaget andetsteds (Schoenemund 1930). Hvis de samme vanskeligheder gør sig gældende i naturen, er det maaske forklaringen paa den store forskel i antallet af larver og imagines.

Tarm, okt. 1952.

Stor Tornskade (*Lanius e. excubitor* L.) som ynglende øst for Tarm.

Af Carlo F. Jensen.

Stor Tornskade, der i de sidste 20 aar har søgt at vinde indpas som ynglefugl i Danmark, yngler sikkert nu hvert aar her i landet, selv om dens forekomst endnu er præget af en vis ustadighed, idet den snart dukker op et sted for at yngle et aar eller to og saa forsvinder igen ligesaa pludselig, som den kom.

Der er dog næppe tvivl om, at Jyllands oligotrofe omraade med afvekslende heder og plantager, øver en vis tiltrækning paa denne art; og det er sikkert her, den først og fremmest vil søge at slå sig ned som ynglende.

Paa hede- og plantageomraaderne mellem Tarm og Hoven synes Stor Tornskade at have gjort sit store fremstød i aarene 1940—43, hvorefter den igen er forsvundet fra egnen som ynglefugl for i de følgende aar kun at vise sig som en noget uregelmæssig træk- og vintergæst. Muligvis har den dog, som det vil fremgaa af det følgende, forsøgt et »come back« i 1951—52.

Det var i 1940, jeg første gang konstaterede denne arte tilstedeværelse som ynglefugl her paa egnen. I tiden april-juni havde jeg flere gange bemærket en enlig fugl, der holdt til paa hede-strækningen langs Vejle landevej (Tarm—Stoustrup Hede) 3—4 km øst for Tarm. Da jeg aldrig saa mere end een fugl, regnede jeg egentlig med, at det drejede sig om et oversomrende individ. Stor var derfor min overraskelse, da der d. 2. 7. var ikke mindre end fem fugle paa lokaliteten, nemlig en gammel og 4 lige udføjne unger. At ungerne lige havde forladt reden fremgik tydeligt af, at de endnu ikke var helt sikre i flugten, ofte fløj de først op, naar man kun var et par meter fra dem for i lav vaklende flugt at flyve et ganske kort stykke og saa atter slaa sig ned. Et par dage efter — d. 4. 7. var jeg atter paa stedet, men saa kun en af de gamle fugle; ungerne var borte, sikkert trukket længere ind paa heden. Reden fandtes i en grenvinkel tæt ind